

МОЖЛИВОСТІ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИХ ПРИГОД

Під час дорожньо-транспортної пригоди (ДТП) абсолютно однозначна на перший погляд ситуація іноді може спричинити велику кількість суперечностей та непорозумінь. Намагаючись уникнути відповідальності, водії часто спотворюють реальний механізм розвитку ДТП. Якщо додати до цього ще й можливі неточності при оформленні початкових матеріалів на місці пригоди, то постраждалим у пригоді водій може обернутися на її винуватця.

З'ясувати дійсну причину ДТП та відновити її перебіг можливо за допомогою проведення відповідних експертних досліджень. Однак, не зважаючи на те, що за останні роки можливості судових експертиз значно розширились, практика свідчить, що слідчі не завжди цілком обізнані щодо них та припускаються помилок, які впливають на правильність та повноту експертних висновків. Зокрема, у частині коректної фіксації обставин ДТП, виявлення і вилучення об'єктів зі слідовою інформацією, визначення об'єктів дослідження, формулювання запитань та визначення виду експертного дослідження. Відтак, дослідження напрямків та можливостей експертних досліджень під час розслідування ДТП залишається актуальним.

Варто зауважити, що дана проблематика неодноразово ставала предметом вивчення як науковців, так і практичних працівників. Зокрема, питання, пов'язані з призначенням та проведенням судових експертиз під час розслідування ДТП у різні часи розглядали О. І. Антіпова, П. В. Галаса, С. В. Данець, К. В. Дубонос, В. І. Дячук, В. І. Клименко, М. П. Климчук, І. П. Красюк, П. П. Луцюк, С. І. Ольховенко, О. В. Сараєв, А. М. Туренко, С. О. Шевцов, А. Р. Шляхов та інші.

Аналіз слідчої, судової та експертної практики свідчить, що найчастіше під час розслідування ДТП призначаються: судово-медична, автотехнічна, транспортно-трасологічна, дактилоскопічна, а також експертиза матеріалів речовин та виробів.

При цьому, проведення судово-медичної експертизи для встановлення причин смерті, тяжкості та характеру тілесних ушкоджень є обов'язковим (ст. 242 КПК України) [1].

Під час розслідування ДТП судово-медична експертиза, окрім з'ясування причини смерті та характеру тілесних ушкоджень учасників пригоди (водіїв, пішоходів, пасажирів), розв'язує питання щодо наявності й ступеня їх алкогольного сп'яніння, визначення механізму утворення тілесних ушкоджень та їх зв'язку з подією, з'ясування стану здоров'я потерпілих. При цьому судово-медичний експерт досліджує кров, волосся, мозкову речовину, кістки, м'які тканини загиблих, визначає їх властивості та характерні ознаки [2, с. 11].

Об'єктами судово-медичної експертизи є трупи, живі особи, об'єкти зі слідовою інформацією (одяг потерпілого, частини транспортного засобу, волосся,

кров тощо), матеріали справи (протоколи, довідки, виписки з історії хвороби тощо). Організуючи проведення експертизи, слідчий повинен надати експертові необхідну медичну документацію про стан здоров'я потерпілого, виписки з протоколів слідчих дій, об'єкти зі слідовою інформацією і зразки для порівняльного дослідження. Одержання зразків для порівняльного дослідження доцільно проводити за участю експерта, якому доручено проведення експертизи. Це забезпечить правильність вилучення зразків у необхідних обсягах. Практика доводить, що при призначенні судово-медичної експертизи слідчими не завжди приділяється належна увага всім об'єктам, що повинні бути надані експертові [3].

Питання, що виносяться на вирішення судово-медичної експертизи, можуть мати різне формулювання, проте переважна більшість з них має на меті встановлення часу і причин настання смерті, а також причино-наслідкового зв'язку між ДТП, необхідністю надання допомоги і настанням смерті. Окремо варто зупинитися на групі питань, що стосуються з'ясування механізму ДТП, адже під час аварії тіло потерпілого виступає в якості слідосприймаючого об'єкта і специфічні пошкодження на ньому можуть відображати форму, малюнок, розміри й інші властивості частин і деталей автомобіля. Такі судово-медичні дослідження тіла особи є особливо актуальними за відсутності відомостей про транспортний засіб (ТЗ), що спричинив тілесні ушкодження та дозволяють дійти висновку про тип ТЗ, особливості травмуючої поверхні, наявність можливих механічних пошкоджень і слідів-виділень організму потерпілого на ТЗ, що утворилися внаслідок ДТП [4, с. 18]. У цьому напрямку судово-медична експертиза надає відповіді на наступні запитання: чи є на тілі (одязі) покійного сліди від удару? якщо так, то чи ці сліди внітьнаслідком переїзду транспортним засобом?; який напрямок переїзду?; чи є на трупі сліди волочіння?; який напрямок волочіння трупа? та ін.

Варто зазначити, що при судово-медичному дослідженні трупів осіб, загиблих внаслідок ДТП, можливі й додаткові дослідження. Так, вивчення одягу дозволяє виявити сліди ударів, фарби, змащувальних матеріалів. Мікроскопічне дослідження саден і ран може виявити частинки ґрунту, уламки скла, шматочки дерева, частинки лакофарбного покриття від автомобіля тощо. Для дослідження таких об'єктів можуть окремо або в комплексі призначатися й інші види експертних досліджень, зокрема трасологічна експертиза (експертиза механічних пошкоджень одягу, експертиза нашарувань на одязі) або експертиза матеріалів, речовин та виробів.

Не можна оминати також можливості судово-медичної експертизи і щодо дослідження таких об'єктів, як кров, волосся та інші біологічні речовини, що можуть вилучатися з місця ДТП. Даний підвид судово-медичної експертизи покликаний вирішити наступні питання: чи є кров на об'єкті, наданому на дослідження?; кому належить кров – людині чи тварині?; чи може кров (виходячи з групи крові) належати конкретній особі?; кому належить кров – чоловікові чи жінці?; яка давність утворення плям крові?; чи є доставлені для дослідження об'єкти волоссям людини?; яка статева приналежність представленого на дослідження волосся?; чи можливо встановити походження волосся від конкретної особи? тощо [5, с. 22].

Таким чином, висновки судово-медичної експертизи можуть стати незамінними у випадку, коли водій залишив місце ДТП, в результаті якої загинула людина. Крім звуження кола підозрюваних у вчиненні пригоди, інформація, надана судово-медичним експертом, може допомогти встановити приблизний час вчинення злочину, а також якомога швидше встановити особу загиблого.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: zakon.rada.gov.ua/go/4651-17.
2. Иларионов В. А. Экспертиза дорожно-транспортных происшествий. М.: Транспорт, 1989. 255 с.
3. Ольховенко С. І. Призначення судових експертиз під час розслідування випадків залишення потерпілого у небезпеці внаслідок ДТП. URL: www.info-library.com.ua/libs/stattya/214-priznachennja-sudovih-ekspertiz-pid-chas-rozsliduvannja-vipadkiv-zalishennja-poterpilogo-u-nebezpetsi-vnaslidok-dtp.html.
4. Антіпова О. І. Використання можливостей судових експертиз при розслідуванні дорожньо-транспортних пригод. Форум права. 2014. № 2. С. 17–21. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/FP_index.htm_2014_2_5.pdf.
5. Марчук А. І. Судова медицина: курс лекцій. Київ: Генеза, 1997. 144 с.